

Inspektion av Kriminalvården, häktet Jönköping, den 17 september 2014

Inledning

På uppdrag av chefsJO Elisabet Fura genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredragandena Erika Bergman, Karl Lorentzon (protokollförare) och Lars Olsson, den 17 september 2014 en förannämld inspektion av Kriminalvården, häktet Jönköping.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra uppgiften som nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2012 till FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (vanligen förkortad Opcat).

Parallellt med JO:s inspektion av häktet Jönköping genomfördes på uppdrag av JO Cecilia Renfors en inspektion av Polismyndigheten i Jönköpings län, arresten i Jönköping.

Justitiekanslern (JK) inspekterade häktet Jönköping den 9–10 oktober 2012 (dnr 6675-12-28).

Protokollet innehåller ett uttalande av chefsJO Elisabet Fura.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att verksamheten i häktet presenterades av tf. kriminalvårdschefen AA och kriminalvårdsinspektören BB. Därefter visades häktets lokaler och samtal fördes med fem intagna och med personal i häktet. Avslutningsvis hölls en genomgång med ovan nämnda personer.

lakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Häktet Jönköping är samlokaliserat med polishuset och ligger i centrala Jönköping. Häktet är byggt 1974 och byggdes om 1995. År 2012 länkades häktet ihop med Jönköpings tingsrätt genom en förbindelsegång.

Häktet tillhör Kriminalvårdens region Öst. Upptagningsområdet är Jönköpings län, men häktet tar också emot häktade från andra platser i landet i samband med förhandlingar i Göta hovrätt. Häktet Jönköping är även ett s.k. transporthäkte där frihetsberövade personer som transporterats av Kriminalvårdens transporttjänst kan placeras under en kortare period, oftast några timmar, i samband med uppehåll.

Häktet har 45 ordinarie platser. Det finns 55 bostadsrum i häktet. Sedan januari 2014 har häktet, efter beslut av huvudkontoret, avdelat tio bostadsrum i häktets restriktionsavdelning för att användas vid transportuppehåll. I normalfallet ska häktet Jönköping under den tid beslutet gäller ha en fördelning som innebär 21 restriktionsplatser och 24 gemensamhetsplatser, se aktbilaga 12.

Enligt häktet är gemensamhetsavdelningen egentligen att betrakta som en blandad avdelning. Intagna som har restriktioner placeras ofta där, t.ex. i de fall då målskamrater är placerade på restriktionsavdelningen. Det är också vanligt att intagna utan restriktioner inte vill vistas i gemensamhet utan väljer att stanna i bostadsrummet under tiden i häktet. Vid tidpunkten för inspektionen var ett av bostadsrummen på restriktionsavdelningen inte i bruk.

Enligt Kriminalvårdens statistikdatabas har utnyttjandegraden av häktets 45 platser legat mellan 74 och 93 procent mellan januari och augusti 2014. När inspektionen inleddes var 40 personer intagna i häktet. Av dessa var 16 häktade med restriktioner. Tre av de intagna var kvinnor. Ingen av de intagna hade varit placerad i häktet längre tid än drygt fyra månader.

Under senare år har antalet inskrivningar i häktet legat på mellan 3 000 och 4 000 per år. Även transportplaceringar räknas in i antalet inskrivningar. Mellan den 1 januari och den 16 september 2014 har 2 681 personer skrivits in i häktet.

Transporter

Häktet Jönköping skriver in ungefär 1 500 frihetsberövade i samband med transportbyten varje år. Mellan den 1 januari 2014 och den 16 september 2014 har 226 personer som var frihetsberövade med stöd av utlänningslagen skrivits in. Motsvarande siffror för personer som var frihetsberövade med stöd av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och för personer frihetsberövade med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), är 206 respektive 140.

En intagen stannar som längst två till tre timmar i samband med transportuppehåll. I undantagsfall förekommer det att intagna övernattar.

I samtal med personal framkom att det ibland kan bli ganska hektiskt runt lunchtid när många transporter anländer samtidigt. Det innebär att det kan bli viss ”efter-släpning” vid registrering av de intagna i KLAS. Transporttjänstens planering upplevs ibland som ”optimistiskt”. Den som ansvarar för att ta emot transporter av intagna inom kriminalvården har tillgång till de säkerhetsbedömningar som finns i KVR. I fråga om övriga kategorier av intagna (exempelvis omhändertagna enligt tvångsvårdslagar) finns inga säkerhetsbedömningar, utan i stället får personalens ”magkänsla” styra.

Anhållna

Enligt en överenskommelse mellan Kriminalvården och Polismyndigheten i Jönköpings län från 2008 finns möjlighet för polisen att nyttja häktets lokaler. Enligt häktet är placeringar av anhållna i häktet i nuläget mycket sällsynta på grund av transportplatserna och den höga genomsnittliga beläggningen. Det är enligt häktet främst unga anhållna som i dagsläget kan bli aktuella för överflyttning från polisens arrestlokaler till häktet. Ingen anhållen var placerad i häktet vid inspektionen.

Bemanning och bemötande

Häktet har sammanlagt 53 heltidstjänster. Dagtid tjänstgör fyra vårdare på restriktionsavdelningen och tre kriminalvårdare på gemensamhetsavdelningen. I samtal med personalen framkom att det inte är ovanligt att den personal som arbetar i korridorerna tas i anspråk för transport, exempelvis i samband med häktningsförhandlingar vid tingsrätten. Det är sällan som personal hinner med att ha några längre samtal med de intagna och det är även svårt att få tid för de arbetsuppgifter som följer med kontaktmannaskapet.

Häktet har en nattbemanning på tre tjänster. Centralvakten i häktet är bemannad dygnet runt. Ett vakthavande befäl är alltid i tjänst.

Alla intagna JO:s medarbetare samtalade med berömde det goda bemötandet från häktets personal. De beskrev att det gick snabbt att få kontakt med kriminalvårdare om de sökte kontakt via internkommunikationssystemet, även nattetid.

Information

Häktet har en skriftlig rutin för ankomstsamtal med intagna, se [aktbil. 4](#). Enligt rutinen ska sådant samtal hållas med den intagne samma dag som han eller hon ankommer till häktet. Att samtal ägt rum bekräftas genom underskrift av den intagne och personal, och samtalet ska även dokumenteras i en daganteckning.

Ett informationsblad med häktets rutiner finns uppsatta i de intagnas bostadsrum, se [aktbil. 5](#). Det finns även en informationskanal i bostadsrummets tv med rullande skriftlig information om rutiner i häktet.

Alla kriminalvårdare på avdelningarna är kontaktman för en eller flera intagna.

Av samtalen med intagna framkom att det varierar hur mycket kontakt en intagen har med sin kontaktman. En intagen berättade att han inte fått muntlig information

om flera viktiga saker under sin första tid i häktet. Det rörde bl.a. samsittning och att det finns en möjlighet även för intagna med restriktioner att söka besöksstillstånd. Först en längre tid efter ankomsten upptäckte han sådan information via informationsslingan i tv:n.

Sysselsättning och aktiviteter

Intagna som får vistas i gemensamhet delas upp i mindre grupper om max fem intagna per grupp. Arbetsdrift sker i en verkstad med enklare förpacknings- och monteringsarbete. Intagna kan också vistas i gemensamhet i träningslokalen samt laga lunch tillsammans enligt ett rullande självförvaltningsschema. Häktet planerar också att möjliggöra mer fysiska aktiviteter i grupp för intagna i gemensamhet, t.ex. spinning.

Intagna har möjlighet att arbeta med förpackning och montering i bostadsrummet. Enligt häktet kan det ta någon vecka innan intagna med restriktioner lär sig att utföra sysslorna i en sådan takt att de kan utföra mer komplicerade monteringsarbeten.

Häktade med restriktioner har möjlighet att träna varannan dag i ett litet gym placerat på häktets tak. I häktets restriktionsdel finns ett mycket litet aktivitetsrum dit intagna kan tas ut för att spela tv-spel. Några häktade kan tilldelas städ- och tvätt-sysslor.

Sommaren 2014 introducerades ett nytt motivationsprogram för unga intagna i häktet, MIK. Ingen intagen hade påbörjat programmet vid inspektionen.

Kontakt med omvärlden

Det finns tre besöksrum i häktet. Ett av besöksrummen är särskilt avsett för familjer. Intagna kan ta emot obehagade besök alla dagar i veckan, och bevakade besök kan genomföras på vardagar. Intagna kan boka telefontid under eftermiddagen för telefonsamtal på kvällen.

Det framgår av informationsbladet i intagnas bostadsrum att även intagna med restriktioner har möjlighet att ansöka om besöks- och telefontillstånd

Isoleringsbrytande åtgärder

Vid inspektionen var som nämnts ovan 16 av de 40 intagna häktade med restriktioner. Av resterande intagna var endast tolv placerade i någon av häktets gemensamhetsgrupper.

Häktet har en rutin för att efterfråga möjlighet samsittning till åklagare i samband med intagning, se [aktbil. 6](#). Flera av de häktade JO:s medarbetare samtalade med hade tillfrågats om de ville få möjlighet till samsittning.

Det finns präst och pastor i häktet (NAV-medarbetare). Om en intagen vill träffa imam görs en särskild kontakt. På helger finns det besöksgrupper (kopplade till

kyrkan respektive Jönköpings övervakarförening) som träffar intagna, främst sådana med restriktioner.

Kriminalvårdens häkten gör sedan några år regelbundna mätningar av hur mycket tid intagna vistas utanför bostadsrummet. Systemet har nyligen förändrats från att haft två mätningar som stäckt sig över en vecka varje år till ett system där man mäter även den mänskliga kontakt som intagna har en specifik dag. Det kan t.ex. röra sig om samtal med kriminalvårdare, NAV-medarbetare och med advokat. Den senaste mätningen av mänsklig kontakt och tid utanför bostadsrum etc. i häktet gjordes den 5 augusti 2014.

Materiella förhållanden

JK noterade vid sin inspektion 2012 att häktets lokaler var hårt slitna och att det fanns brist på utrymmen. Några lokalförändringar har inte skett sedan dess förutom inrättandet av två, mindre aktivitetsrum på restriktionsavdelningen. Det finns planer på att bygga om häktets lokaler, bl.a. besöksavdelningen. Det finns en träningslokal på gemensamhetsavdelningen med bl.a. löpband, motionscykel och roddmaskin där flera intagna kan vistas samtidigt.

Häktets lokaler, både bostadsrum och andra utrymmen, föreföll att vara välstädade.

Några av bostadsrummen har egen toalett. Toalettdörrarna är borttagna i dessa bostadsrum. Övriga intagna är hänvisade till toalett i korridoren.

Bostadsrummen på restriktionsavdelningen har persienner som är kraftigt snedställda vilket gör att det är omöjligt att se ut. Det är inte möjligt för intagna att själva reglera persienner i något bostadsrum i häktet. Det finns mörkläggningsgardiner i bostadsrummen som intagna kan använda för att reglera ljusinsläpp.

Det finns en observationscell med en fast bältessäng. Enligt häktet är det mycket länge sedan bältessängen användes. Vanligen används rummet vid placering av intagna i avskildhet.

Utomhusvistelse

Häktet har sex promenadgårdar på taket av så kallad tårtbitsmodell. Några av tårtbitarna är större och används för intagna som har samsittning under promenaden. Promenadgårdarna har frostat glas mot utsidan och det är omöjligt för intagna att betrakta något annat än himlen.

För häktade i gemensamhet finns en större rektangulär promenadgård med bordtennisbord och innebandymål.

Det är möjligt att komma till gemensamhetspromenadgården med hiss eller trappor. Restriktionspromenadgårdarna går bara att nå genom en trappa med cirka 20 trappsteg.

Intagna klagade på att det var omöjligt att se ut från promenadgårdarna. Ingen av de intagna JO samtalade med hade erbjudits mer än en timmes promenad per dag.

Hälso- och sjukvård

Två sjuksköterskor tjänstgör i häktet måndag till fredag. Konsultläkare besöker häktet en gång i veckan. Enligt häktets rutiner ska en sjuksköterska träffa nyinskrivna intagna så snart som möjligt och senast nästkommande vardag efter inskrivning. Denna rutin gäller inte de intagna som bara skrivs in tillfälligt i häktet i samband med transportuppehåll. När sjuksköterskorna går hem för dagen tar vakt-havande befäl över sjukvårdsansvaret och sjuksköterskorna har för vana att stämma av med denne innan de lämnar häktet för dagen.

I samband med inskrivning görs en suicidscreening. I samtal med personal framkom att vissa tycker att det är jobbigt genomföra denna screening och det framfördes förslag på att en särskild grupp i personalen skulle arbeta med denna fråga. Enligt personalen har häktet ett bra samarbete med psykiatrin och vid behov transporterar intagna dit. Det finns en särskild blankett för förmedling av iakttagelser rörande den intagnes situation vid överlämningar efter förhör m.m. vid polisen, se aktbil. 7.

Häktet har inte tillgång till någon psykolog. Vid behov av sådan skriver läkaren en remiss.

Det finns en särskild sjukcell på restriktionsavdelningen som är särskilt anpassad för intagna med sjukdomar eller funktionsnedsättningar. Vid inspektionen var rummet taget ur bruk på grund av att den särskilda sjuksäng som finns i rummet var trasig.

I samtal med intagna framkom att de hade träffat sjuksköterska kort efter ankomsten i häktet.

Särskilt om situationen för kvinnliga intagna

Det är enligt häktet svårt att få till stånd samsittning för kvinnliga intagna då det ofta inte finns mer än en eller några kvinnliga intagna samtidigt i häktet. Det finns möjlighet för kvinnliga intagna som inte har restriktioner att vistas i gemensamhet med manliga intagna, men enligt häktet är en förutsättning för att en kvinna ska kunna ingå i en av häktets gemensamhetsgrupper att alla manliga medlemmar i gruppen godkänner detta. En förutsättning för könsblandade gemensamhetsgrupper är enligt häktet att personal alltid är närvarande. Häktet har en särskild blankett som de intagna kan fylla i om det samtycker att vistas med intagna av motsatt kön, se aktbil. 8.

Övrigt

Häktet håller på att installera övervakningskameror i flera utrymmen i häktet.

Häktet har ett eget kök och där alla måltider förbereds. Kökspersonalen köper även in de ingredienser som används vid intagnas egen matlagning i samband med självförvaltning. En kioskvagn kommer två gånger i veckan och en bokvagn en gång i veckan.

Alla intagna som JO:s medarbetare talade med uppgav att de fick duscha varje dag samt att maten var mycket god. Intagna uppgav att de informerats om valet 2014 och fått möjlighet att rösta.

I samband med inspektionen lämnades även in kopia av en överenskommelse mellan Polismyndigheten i Jönköpings län och Kriminalvården, region Öst, samt blanketter för ansökan om telefon- och besökstillstånd, se aktbil. 9–11.

Avslutande genomgång

Vid den avslutande genomgången redogjorde JO:s medarbetare för iakttagelserna m.m. vid inspektionen.

Ledningen för häktet uppgav bl.a. följande. Häktet har inte möjlighet att ändra på vinkeln på persiennerna på grund av att de intagna därmed skulle kunna se in i närliggande byggnader, exempelvis tingsrättens och åklagarmyndighetens lokaler. I och med att bostadsrummen har försetts med mörkläggningsgardiner har häktet gjort bedömningen kravet på att de intagna på egen hand ska kunna reglera inflödet av dagsljus är uppfyllt (se 1 kap. 17 § första stycket Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd [KVFS 2011:2] om häkte).

I fråga om daglig vistelse utanför bostadsrummet är häktets ledning medveten om att häktet inte når Kriminalvårdens mål. I fråga om intagna som är rullstolsburna kan häktet erbjuda dem utevistelse på gemensamhetsrastgården. Vidare framhöll häktet att det är viktigt att försäkra sig om att de intagna faktiskt tagit in den information som ges vid ankomstsamtal m.m. och upprepa den vid behov. Man är medveten om att intresset för kontaktmannaskap och den tid som läggs ned på denna uppgift av respektive kriminalvårdare varierar.

Efter inspektionens avslutande inhämtades resultatet från Kriminalvårdens ”mätning av åtgärder på häkte”, se aktbil. 13. Mätningen ägde rum i häktet Jönköping den 4 september 2014.

Vid protokollet

Karl Lorentzon

Justeras den 4 december 2014

Gunilla Bergerén

Uttalande

Jag har tagit del av protokollet från inspektionen. I protokollet har det framkommit att häktet har begränsat de intagnas möjlighet att se ut genom fönster och från häktets rastgårdar. Det har även vid en inspektion av häktet Trelleborg (se JO:s dnr 4689-2014) framkommit att de intagna inte har möjlighet att se ut genom fönstren i sina bostadsrum. Som skäl för begränsningarna i det senare fallet har angetts att de intagna inte ska kunna komma i kontakt med personer som befinner sig utanför häktet. Med anledning av dessa uppgifter finner jag skäl att inom ramen för ett särskilt upplagt initiativärende utreda Kriminalvårdens möjligheter att begränsa de intagnas rättigheter i nyssnämnda avseenden.

Ärendet avslutas.

Elisabet Fura